

Úvodné slovo

Lysák

Spolu s vami, vážení čitatelia SILOČIAR (v printovej, či internetovej forme), sledujeme ako teplý jún 2007 v strednej Európe s nevelkými výkyvmi sleduje **celosvetovú tendenciu klimatických a s nimi súvisiacich aj celospoločenských zmien.**

K tým pozitívnym zmenám môžeme nesporne zaradiť **zmenu v prístupoch a konaní dominantných štátov a medzinárodných organizácií**, pod tlakom odborníkov aj „zdola“ – od mimovládnych organizácií až po známe osobnosti zo všetkých kútov sveta. Tak sa v apríli t.r. pod záštitou Organizácie Spojených národov v belgickom hlavnom meste Bruseli konalo **stretnutie vedcov, ktoré vyvrcholilo rozsiahlou -1400 stránkovou - správou o dosahu klimatických zmien.** Obsahuje zoznam posunov, ktoré boli zaznamenané v klimatickom systéme Zeme v posledných desaťročiach v dôsledku globálneho otepľovania, ako aj predpovede ďalších zmien v tomto storočí. A len o dva mesiace neskôr, začiatkom júna, došlo na summite lídrov dominantných mocností – G 8 k závažnému **progresu v pozíciách Spojených štátov amerických ku Kjótskemu protokolu.**

K pozitívam tohto summitu sa radí, o. i. to, že okrem lídrov členov G8 boli pozvaní aj lídri rozvojových štátov vrátane Juhoafrickej republiky. Zrejme i preto, aby rezonoval pozoruhodný **prísľub 60 miliárd US dolárov na pomoc africkým štátom v boji proti zákerným infekciám.** Je to ale o polovicu menej, než na čom sa lídri hospodársky najvyspelejších štátov sveta dohodli pred dvoma rokmi v škótskom Gleneagles.

Na domácej scéne relatívne hrejivo pôsobí **dynamika hospodárskeho rozvoja a s tým súvisiace znižovanie podielu nezamestnaných i pomerne vysoká dôvera vláde SR a premiérovi Ficovi i prezidentovi.** Je to pozoruhodný prejav dôvery väčšiny obyvateľstva za situácie, keď rozhodujúca časť médií stojí v tvrdom opozičnom šíku voči terajšej koalícii a jej predstaviteľom. Tí by sa však nemali nechať učiťkať aktuálnym stavom, ale usilovne utvárať na mediálnom poli priestor pre komerčne nezávislé médiá (ku ktorým sa radia aj naše SILOČIARY). Kľúčovým riešením na odstránenie terajšej veľkej nerovnováhy v objektivite domáceho i zahraničného spravodajstva a ďalších oblastí informácií by mohlo byť **vydávanie vládneho denníka.** Objektívne informovanie o vývoji ekonomiky a spoločnosti predsa patrí k hlavným úlohám štátu a právam jeho občanov.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Rezervované pre makroekonomiku

Šimková

Sociálna poisťovňa ako verejnoprávna inštitúcia má ambíciu stať sa modernou, proklientsky orientovanou ustanovitzňou. Cesta k naplneniu tejto vízie je trnitá, o čom sa denne môžeme presvedčať. Poisťovňa zabezpečuje výkon sociálneho poistenia a jej činnosť je daná platnou legislatívou, ktorá sa za posledných niekoľko rokov podstatne menila. Zavedenie dôchodkovej reformy bol krvavý rez, ktorý síce ozdraví dôchodkový systém pre budúcnosť, ale jeho implementácia a sprievodné znaky rekonvalescencie sú bolestivé. Sociálna poisťovňa vplyvom druhého piliera stratila v roku 2006 zhruba 500 miliónov z rozpočtu správneho fondu. Chýbajú peniaze v prvom pilieri, čo je logické. Čo nie je logické je to, že sa nenachádzajú jednoduché riešenia, ktoré by nám ponúkol aj Karol Marx vo svojom Kapitály.

Hospodárenie Sociálnej poisťovne v roku 2006 oproti roku 2005 sa zlepšilo vplyvom objektívnych faktorov - celkového rastu ekonomiky ale aj vplyvom subjektívnych faktorov efektívnosti manažmentu poisťovne. **Celkové príjmy** poisťovne dosiahli v minulom roku výšku nad 133 miliárd korún, čo je o 2,4 miliardy viac, ako sa predpokladalo a prevýšili príjmy roka 2005, ktoré boli 113 miliárd Sk. Okrem nárastu počtu ekonomiky aktívneho obyvateľstva sa pod dobrý výsledok hospodárenia podpísalo aj celkové zníženie práceneschopnosti obyvateľstva, zníženie dávok v nezamestnanosti, úrazovosti, kolektívny spôsob tripartitného manažovania inštitúcie, využívanie efektívnych nástrojov vymáhania pohľadávok od podnikateľských subjektov, elektronizácia poskytovaných služieb, skvalitňovanie informačných systémov, štandardizácia pracovných podmienok zamestnancov a rozvoj ľudských zdrojov. Nový zákon č.310/2006 Z.z. priniesol organizačné zmeny a zmeny ktoré čiastočne konsolidujú podmienky dôchodkovej reformy. Sú tieto zmeny pre efektívne hospodárenie inštitúcie prínosom? Zmeny v zákone neriešia ekonomické podmienky hospodárenia inštitúcie a preto je tento zákon „kozmetický“ a z ekonomického pohľadu netransparentný.

Celkové výdavky Sociálnej poisťovne v roku 2006 predstavovali vyše 132 miliárd korún, čo je oproti roku 2005, kedy bolo 121 miliárd Sk nárast o 11 miliárd korún. Kým hospodárenie Sociálnej poisťovne v roku 2005 skončilo s deficitom 7 miliárd Sk, v roku 2006 skončilo s prebytkom 1 miliarda korún, a ak prirátame aj prebytok z predchádzajúceho obdobia, tak je to 14 miliárd Sk. Výdavky vyplývajú najmä zo zákona, nie je možné ich umelo znižovať.

Lepší hospodársky výsledok, vyššia disciplína platenia bežného poistného a efektívne vymáhanie dlžného poistného by sa dosiahlo, keby napríklad legislatíva zakotvila inštitút vymáhania pohľadávok – príkazanie pohľadávky z účtu. Inak povedané, štandardné nástroje vymáhania dlžného poistného zamestnancami Sociálnej

poisťovne by boli efektívnejšie a inštitúcia by nebola na „chvoste“ v zozname uspokojovaných veriteľov v exekučnom konaní. Pohľadávky Sociálnej poisťovne voči štátnym zdravotníckym zariadeniam sú najzraniteľnejším miestom vymáhania nedoplatkov. Objem pohľadávok Sociálnej poisťovne voči štátnym, transformovaným a delimitovaným zariadeniam dosiahol k 29. marcu 2007 výšku 972,1 mil. Sk, čo je mierny pokles v porovnaní s výškou pohľadávok k 30.12.2006 o 18,7 mil. Sk. Dlžné poistné kleslo o 24,9 mil. Sk, ale penále sa zvýšilo o 6,1 mil. Sk. To znamená, že pohľadávky sa síce predpisujú, ale sú nevymožiteľné a spôsobujú nárast dlžného poistného. A ten negatívne ovplyvňuje hospodársky výsledok. Sociálna poisťovňa a MPSVaR SR za účelom zvýšenia platobnej disciplíny a vymožitelnosti objemu pohľadávok plnením splátkových kalendárov iniciovali a realizovali niekoľko stretnutí na úrovni zástupcov VÚC, Ministerstva zdravotníctva SR, ako zriaďovateľov zdravotníckych zariadení. Žiaľ, s minimálnym efektom. Ministerstvo zdravotníctva SR doteraz nie je rozhodnuté realizovať pripravenú stratégiu rozvoja zdravotníckych služieb v SR a nehodlá rázne zmeniť manažment tých, ktoré sú dlhodobo debetné. Kým súkromné zdravotnícke zariadenia platia odvody do Sociálnej poisťovne, štátne zdravotnícke zariadenia sú akosi privilegovanou vrstvou, ktorej je ticho tolerované nedodržovanie zákonnej povinnosti, odvádzanie odvodov, nedodržovanie splátkových kalendárov. Napríklad Fakultná nemocnica s poliklinikou Bratislava, pracovisko Ružinov je dlžná 177,7 milióna Sk, Fakultná nemocnica J.A. Reimana v Prešove 116,3 mil. Sk. Riaditelia spomenutých zariadení vyvíjajú minimálne úsilie na plnenie splátkových kalendárov. A potom je tu argument sociálny, celospoločenský - potreba zabezpečovať zdravotnú starostlivosť. Kto však zaplatí dlhy nemocníc? Platí rovnosť pred zákonom naozaj pre všetkých?

Kým v súčasnej dobe zaznamenávame výpadok v základom fonde starobného poistenia a v správnom fonde, evidujeme prebytok najmä v základom fonde nemocenského poistenia a základom fonde poistenia v nezamestnanosti. Využitie rezervného fondu solidarity a jeho tvorba nezodpovedá európskym štandardom, na čo poukázal medzinárodný seminár o význame a budúcnosti rezervného fondu solidarity uskutočnený v Bratislave v roku 2006. Kryje výpadky z prvého piliera a stáva sa tak „záplatou“, nie zdrojom rozvojových programov.

Vzhľadom na skutočnosť a kvalifikovaný odhad vývoja starobných dôchodkov je potrebné predovšetkým oprášiť a prehodnotiť percentuálnu tvorbu všetkých fondov Sociálnej poisťovne

(správneho fondu, základného fondu starobného poistenia, základného fondu nemocenského poistenia, základného fondu invalidného poistenia, základného fondu úrazového poistenia, základného Sociálna poisťovňa vplyvom druhého piliera stratila v roku 2006 zhruba 500 miliónov z rozpočtu správneho fondu, fondu garančného poistenia, základného fondu poistenia v nezamestnanosti a rezervného fondu solidarity). Aplikovaná prax ukázala, že sadzby nastavené

zákonom 461/2003 Z.z. v znení neskoršej legislatívy sú v podmienkach dôchodkovej reformy nesprávne nastavené. Následkom toho sú rozpočtové opatrenia a presuny v rámci jednotlivých fondov. Karol Marx by povedal, že recept je jednoduchý - hľadajte peniaze tam, kde sú, nastavte objektívne parametre fondom a zastavte činnosť neplatičom. V starovekom Ríme by navrhli proskripcie. Sme v 21. storočí. Nájde parlament odvahu na odsúhlasenie efektívnych nástrojov vymáhania pohľadávok, prehodnotí percentuálnu sadzbu odvodov do jednotlivých fondov a vytvorí preventívny systém, ktorý by priniesol daňové výhody poctivým platičom? Oplatí sa platiť?!? Opäť sme pri legislatíve. Sociálna poisťovňa potrebuje legislatívu, ktorá jej vytvorí podmienky pre efektívne hospodárenie. Nadčasová inštitúcia dostane šancu stať sa modernou a proklientsky orientovanou. Ľudia, ktorí v nej pracujú ale aj my všetci, si to zaslúžime.

Ing. Mária Šimková

Medzinárodné ekonomické vzťahy

VPLYV EURÓPSKEJ ÚNIE NA FUNGOVANIE POĽSKÝCH PODNIKOV ORGANIZAČNO – FINANČNÉ ASPEKTY

Prednáška je venovaná organizačno – kapitálovým aspektom strategického podnikania. Názov vyjadruje zameranie na organizačno – finančnú činnosť podnikov, keďže otázky, ktoré sa týkajú kapitálu, sú uvedené v rámci širších publikácií, ako je riadenie financií podnikov. Zároveň zdôrazňuje aj podmienky fungovania podnikov v EÚ, lebo vstup Poľska do nej vytvoril poľským podnikom novú organizáciu podnikania a financovania v oblasti medzinárodných ekonomických vzťahov.

Otázky uvedené v prednáške sú predovšetkým obsahom riadenia medzinárodných financií. Zaoberajú sa aj prístupmi k názorom na komplexnosť formovania štruktúry kapitálu ekonomických subjektov.

Fungovanie poľského hospodárstva v Európskej únii a globalizácia finančných trhov ako aj stmelenie ekonomických vzťahov medzi štátmi a kontinentmi majú zložitý finančno – kapitálový charakter, ktorý určuje zachovanie a vývin ekonomických subjektov v meniacom sa konkurenčnom prostredí. Dynamický vývoj spoločensko – ekonomických vied ukazuje zmeny v oblasti kapitálových mechanizmov, ktoré determinujú rozvoj podnikov v Európskej únii.

Riadenie kapitálu poľských podnikov naráža na problémy spojené s jeho nedostatkom; najväčšou prekážkou vo vývoji poľských podnikov sú malé vlastné prostriedky v pomere k potrebám. Na tomto základe stúpa záujem o cudzí kapitál, o faktory formujúce štruktúru kapitálu

v podmienkach poľského hospodárstva, aby získali pozitívnu finančnú podporu na činnosť na medzinárodnej úrovni. Nevyhnutné je teda zistiť, aké faktory opísané v teoretických modeloch týkajúcich sa štruktúry kapitálu určenej stupňom dlžoby, sú pozorované na poľskom kapitálovom trhu – čo je hlavným cieľom tejto práce.

Dosiahnutie tohto cieľu vyžaduje overenie nasledujúcich hypotéz:

1. V podmienkach jednotného trhu EÚ sa umožní rýchly rast pohybu kapitálu.
2. Štruktúra kapitálu značne ovplyvňuje výnosnosť vlastného kapitálu.
3. Akciové spoločnosti, ktoré eliminujú cudzí kapitál vo financovaní svojej činnosti, v minimálnej miere využívajú efekt finančnej páky.
4. Štruktúra kapitálu závisí od veľkosti akciových spoločnosti diferencovaných na základe výšky príjmu z predaja a veľkosti aktív.
5. Čím vyššia je hodnota aktív, ktoré zabezpečujú cudzí kapitál, tým je vyšší stupeň dlžoby.

Z uvedených teoretických a empirických konštatácií vyplýva, že finančno – kapitálové procesy by sa mali skúmať z hľadiska zložitých problémov strategických ekonomických subjektov v hospodárskych vzťahoch Európskej únie. Vývoj hospodárstva zdôrazňuje význam medzinárodných vzťahov, a najmä finančno – kapitálových vzťahov medzi ekonomickými subjektami, čo praje diverzifikácii – na úrovni Európskej únie – miest a spôsobov kapitálovej podpory. Hlavnou úlohou ekonomických subjektov, ktoré riadia financie je teda získavanie kapitálu, zo zreteľom na slobodné podnikanie a možnosť konsolidácie. Podopieranie finančných rozhodnutí z tejto oblasti však vyžaduje isté vedomosti, schopnosti a svedomie riadiacich pracovníkov a majiteľov podnikov, predovšetkým znalosť faktorov a pravidelnosti formovania najvhodnejších štruktúr kapitálu v podnikoch, čo bolo hlavným cieľom tejto časti práce. Príležitosť realizácie tohto cieľu umožňuje doterajší výskum tejto oblasti, ktorý sa sústreďuje na kontrastívnu analýzu teórie štruktúry kapitálu, ktorá je široko opísaná v anglickej literatúre, ale nikdy nebola verifikovaná v poľských podmienkach a z hľadiska všetkých akciových spoločností odvetví priemyslu. Práca sa usiluje zisťovať v plnej miere faktory determinujúce štruktúru kapitálu akciových spoločností, ktoré pôsobia na poľskom kapitálovom trhu spôsobom hodnotenia možnosti ich výskytu a na tomto základe analýzy jej citlivosti na zmeny uvedených faktorov. Rozoznanie tejto závislosti má mimoriadny význam v procesoch spracovania smerov kapitálových rozhodnutí za účelom zrýchlenia hospodárskeho vývoja, ktorý sa v Poľsko predpokladá po vstupe do EÚ. Zmeny v postupoch podnikania, prechod k trhovej ekonomike, nezamestnanosť,

premeny v organizácii práce podnikov, zmeny v právnych systémoch dodatočne ovplyvňujú tieto procesy.

Využité veľkorozmernej analýzy faktorov, ktoré predstavujú účasť dlhu na štruktúre kapitálu poľských akciových spoločností zo zreteľom na premenné hodnoty, ako je veľkosť spoločnosti, daňová sadzba, výnosnosť spoločnosti, náklady kapitálu, zabezpečenie dlžoby a vývin spoločnosti umožnilo verifikovať faktory, ktoré formujú aktivitu poľských akciových spoločností v oblasti vzrastu stupňa dlžoby.

Uvedeným faktorom, ktoré sú objasňujúcimi premenné, sme prispôbili ukazovatele reprezentujúce skúmané faktory. Sú to nasledujúce faktory:

- x_1 – hodnota príjmov z predaja (veľkosť spoločnosti),
- x_2 – amortizácia/aktíva (nepercentová daňová sadzba),
- x_3 – operačný zisk/predaj (výnosnosť spoločnosti),
- x_4 – vecný trvalý majetok/aktíva (zabezpečenie dlžoby),
- x_5 – ročný stupeň rastu aktív (rast spoločnosti).

Obsah práce mal hlavne deskriptívno – analytický charakter a zahŕňa otázky, ktoré sa týkajú jadra štruktúry kapitálu a identifikácie ovplyvňujúcich faktorov, vyjadreného stupňom dlžoby v jednotlivých odvetviach a rokoch.

Nové a moderné prvky sa viažu na určenie vzťahu funkcií opisujúcich závislosť stupňa dlžoby so spomenutými faktormi v jednotlivých odvetviach priemyslu, ako aj vplyvov a flexibilitnosti, ktorá predstavuje kvantitatívny efekt vplyvu vybraného faktora na štruktúru kapitálu.

Ocenený model štruktúry kapitálu v jednotlivých odvetviach priemyslu odráža jej vývinovú tendenciu v minulosti a môže slúžiť ako nástroj prognózovania do budúcnosti. Práca poskytuje teda riaditeľom postupy, ktoré sa zídu v procesoch finančného riadenia, a najmä v oblasti formovania nástrojov kapitálovej podpory.

Z hľadiska cieľov a hypotéz musíme konštatovať, že možnosť rastu stupňa dlžoby za účelom pozitívnej finančnej podpory akciovým spoločnostiam sa prejavuje v stupni rastu aktív a príjmov z predaja ako aj ich výnosnosti.

Z hľadiska tejto práce veľovýmerová kontrastívna analýza hospodárstiev a kapitálov Poľska a štátov EÚ sa spĺňa predovšetkým ako nástroj na doplnenie a obohatenie zložitého procesu finančno – kapitáloveho riadenia ekonomických subjektov. Práca je poľským hlasom v diskusii o kapitálových rozhodnutiach ekonomických subjektov spojených valutovo a finančne. Teórie spracované hlavne v anglickej literatúre potvrdzujú tieto vzťahy vo formovaní štruktúry kapitálu. Môžeme teda očakávať čiastočné zmeny v týchto vzťahoch. Tieto vzťahy stále vyžadujú pozornosť a integráciu rôznych aspektov činnosti podnikov, v tom marketingových, v čase internacionalizácie hospodárskej činnosti.

Autorka práce si je vedomá, že predpoklady uvedené v oblasti financovania poľských burzových subjektov v spojení s teóriami štruktúry kapitálu, skúmané v dost dlhom časovom úseku, napriek tomu, nemajú všeobecný

charakter. Stmelenie úiovej hospodárskej spolupráce, valutovej spolupráce a spolupráce v oblasti prístupu ku kapitálu, kde firmy majú prístup k vnútorne - korporáčnemu financovaniu a využívania nielen domácich zdrojov financovania, ale aj zahraničných zdrojov, kde získavané finančné prostriedky môžu byť vyjadrené buď domácou valutou buď cudzou, ovplyvňujú charakter uvedených vzťahov. Kapitál stále bude podporovať fungovanie hospodárstva a úiového finančného trhu a znalosť podmienok v oblasti formovania kapitálových rozhodnutí obohacuje zložitý proces efektívneho riadenia hospodárskych subjektov.

dr Helena Kościelniak

Katedra logistiky a medzinárodného manažmentu
Fakulta manažmentu Vysokiej školy technickej
v Czestochowe

Medzinárodné politické vzťahy

Mnohoznačná zostava lídrov * Sľubné závery summitu G 8 v Heiligendamme

Dominantné ekonomické a vojenské mocnosti sveta – skupina G 8 - zasadali v tomto roku 6.–8. júna v severonemeckom Heiligendamme. Na summit boli okrem lídrov členov G8 pozvaní aj predstavitelia rozvojových štátov Brazílie, Číny, Indie, Mexika a Juhoafrickej republiky. Obavy z aktivít antiglobalistov viedli nemeckú políciu k vyslaniu do oblasti viac ako 16-tisíc príslušníkov. Od mora strážilo Heiligendam aj vojenské námorníctvo.

Hlavnými bodmi rokovania boli:

- **vývoj svetovej ekonomiky,**
- **klimatické zmeny a**
- **problémy Afriky.**

Počas nemeckého predsedníctva kľúčovou témou bol **rast a zodpovednosť** (Growth and Responsibility) so zameraním na ekonomické, sociálne a environmentálne aspekty globalizácie. Parciálne bola tiež posudzovaná úloha hlavných emergentných/industriálne mohutnejúcich ekonomík v súčasnom svete. Dôležité je, že sa dosiahol súhlas v otázkach užšej kooperácie.

Lídri G 8 konštatovali, že **svetové hospodárstvo je v dobrej kondícii** a rast je väčšinou generovaný regiónmi. **Robustný globálny ekonomický rast si však nárokuje systematickú podporu riešenia veľkých rozdielov** a táto stratégia zahŕňa výrazné makroekonomické politiky a štruktúrne zmeny. Obsahuje aj jasný signál tranzitívnym ekonomikám o nevyhnutnosti prispenia k rozvoju aj z ich strany.

Rozhodujúca trojica predstaviteľov skupiny G 8, ako to naznačovali pred fotografiami, aj pri niektorých diferenciách v názoroch a najmä záujmoch, zažiarila pohodu, lebo sa im, napriek dôrazným protestom neúnavných antiglobalistov, podaril istý posun od predchádzajúcich vrcholných schôdzí G 8 v riešení globálnych problémov. Zo záverov summitu lídrov zúčastnených štátov a EÚ (dostupných na internete) vyplýva, že bol prerokovaný rad

veľmi vážnych problémov a prijaté mnohé odporúčania, ktorým sa v našich médiách ušlo neveľa priestoru. Pokladáme preto za účelné aspoň ich pomenovať. Kompetentným koncepčným odborníkom i ostatným záujemcom o svetové dianie môžu poslúžiť ako orientácia, či inšpirácia pri smerovaní našej ekonomiky a spoločnosti. V neposlednom rade na racionalizáciu zahraničnej politiky a medzinárodných vzťahov na všetkých úrovniach riadenia, skupín i jednotlivcov.

Za najzávažnejší krok vpred je možné považovať dohodu o spoločnom postupe pri obmedzovaní exhalácií skleníkových plynov pod patronátom OSN. Najzávažnejšiu preto, že rieši vskutku problém, dotýkajúci sa všetkých občanov našej planéty a tiež preto, že sa k nej po prvýkrát pripájajú aj Spojené štáty, ktoré sa doteraz odmietali zapojiť do realizácie Kjótskeho protokolu o znižovaní emisií skleníkových plynov. Tie, podľa fundovanej 1400 stranovej správy odborníkov z radu štátov, prispievajú v rozhodujúcej miere k zmenám klímy, predovšetkým k otepľovaniu geosféry. Tento dokument obsahuje dokonca prísľub "vážne uvažovať" o nasledovaní EÚ, Kanady a Japonska, ktoré sa rozhodli znížiť emisie do roku 2050 o polovicu. Medzinárodné ekologické organizácie napriek tomu kritizujú tieto zámery ako príliš neurčité.

Na stretnutí s vrcholnými predstaviteľmi Alžírska, Nigérie, Senegalu a Južnej Afriky, predsedom Africkej únie – AÚ (prezident Ghany), prezidentom Komisie AÚ, predsedom Výkonného výboru NEPAD, premiérom Etiópie a Generálnym tajomníkom OSN pokračovali rokovania hláv G 8 o konkretizácii pomoci rozvojovým štátom (RŠ) Afriky. Tentokrát došlo ku dohode o poskytnutí 60 miliárd US dolárov na pomoc Afrike v boji proti AIDS a ďalším zákerným infekciám, malárii a tuberkulóze. Polovicu z tejto čiastky by mali poskytnúť USA. Z radov aktivistov z MO ale zaznievajú poznámky, že nie je jasný časový rámec poskytnutia finančnej podpory na boj proti nakažlivým chorobám. Do sľubenej čiastky sú údajne zahrnuté aj peniaze, ktorých investovanie už viaceré štáty oznámili skôr. Podľa denníka Financial Times v nasledujúcich piatich rokoch bude z týchto prostriedkov poskytnutá liečba asi piatim miliónom Afričanov nakazených AIDS. To je však o polovicu menej, než na čom sa lídri hospodársky najvyspelejších štátov sveta dohodli pred dvoma rokmi v škótskom Gleneagles. Prítom podľa odhadov OSN potrebuje do roku 2010 akútnu liečbu 10 - 12 miliónov HIV pozitívnych Afričanov.

Osobitnú pozornosť vzbudil, prirodzene, návrh prezidenta Ruskej federácie Vladimira Putina: aby Američania využili radarovú stanicu v Azerbajdžane miesto výstavby radaru v Česku a umiestnili protirakety napríklad v Turecku namiesto v Poľsku. Spojené štáty ale dávajú jasne najavo, že budú pokračovať vo vlastných plánoch na vytvorenie protiraketového štítu v strednej Európe.

Nemecká hostiteľka summitu Angela Merkelová vyzvala k urýchlenému nájdeniu zhody o nezávislosti Kosova. Došlo však k dohode o odložení hlasovania o nezávislosti srbskej

provincie Kosovo v Bezpečnostnej rade OSN o šesť mesiacov.

Z mimoprogramových konzultácií vzbudila pozornosť replika prezidenta Putina, aby sa predstavitelia niektorých štátov nepokúšali miešať do ruských volieb podporou síl, ktoré "niekto preferuje, aby presadil svoju predstavu o vývoji Ruska".

Výsledkom konzultácií lídrov G 8 a Brazílie, Číny, Indie, Mexika a Južnej Afriky je tzv. cestovná mapa = spoločné postupy pri liberalizácii investícií a investičných podmienok, vrátane sociálnej zodpovednosti korporácií, pomoc a podporu inovácií, energetickej efektívnosti, technologickej kooperácie a rozvojovej politiky. Mali by viesť ku konkrétnym výsledkom už do summitu G 8 v roku 2009 v Taliansku.

Záveru júnových rokovaní hláv štátov G8 a prizvaných vrcholných predstaviteľov rozvojového sveta potvrdzujú viaceré z globálnych, resp. regionálnych trendov, hodných pozornosti ekonómov, politikov i širokej verejnosti potvrdzujú aj nami avizovanú koncentráciu pozornosti veľmocí a celého sveta na vysokoperspektívny africký kontinent. Po Číne, ktorá aj prostredníctvom sino-afrického združenia už roky rozvíja aktivity (vyše 800 čínskych veľkých podnikov len v oblasti ťažby a spracovania bohatých nerastných afrických zdrojov) sa aktivizuje aj Európska únia, osobitne Veľká Británia. Stredomorie a aj ostatný svet.

Slovenská decízna sféra a hlavne podnikateľské subjekty by nemali čakať (ako často doteraz) na cudzie vzory. Ale po vzore MATADORU, DUSLA, čiastočne strojárskych a i. firiem, aktívnejšie začať systematické formovanie kooperácie s vybranými štátmi, regiónmi a odvetvami susedného afrického kontinentu. Aby sme tentokrát neprichádzali na perspektívne teritórium medzi poslednými.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Osobnosti

Theodor W. Schultz

V poslednom čísle sme priniesli informáciu o nositeľovi Nobelovej ceny za ekonómiu za rok 1979, sirovi A. Lewisovi. V dnešnom čísle pokračujeme a uvádzame profil druhého nositeľa, ktorý spolu s ním získal Nobelovu cenu, Theodora W. Schultza.

Theodor W. Schultz je jedným z tých nositeľov Nobelovej ceny za ekonómiu, ktorý sa narodil v Spojených štátoch amerických. Narodil sa 30. apríla 1902 v štáte Južná Dakota. Zomrel vo veku nedožitých 96 rokov, 26. februára 1998.

Ako sme spomínali v poslednom vydaní Siločiar, Theodor W. Schultz sa spolu so sirom Arthurom Lewisom podieľali na výskume rozvojových krajín a, ako je uvedené v zdôvodnení švédskej kráľovskej banky, Nobelovu cenu za

ekonómiu získali za výskum ekonomického rozvoja s dôrazom na problémové aspekty rozvoja rozvojových krajín.

Jeho záujem o ekonómiu sa prejavil a prehĺbil v rokoch po prvej svetovej vojne, kedy došlo k zníženiu ekonomickej aktivity. Vzhľadom na jeho pôvod (Južná Dakota – poľnohospodárska oblasť), si rýchlo uvedomoval, že je veľmi ťažké pre poľnohospodárov – farmárov zarobiť si peniaze na slušné živobytie. Po vojne došlo v USA k prudkému poklesu cien farmárskych produktov o viac ako polovicu. Mnoho bánk zbankrotovalo a mnohým farmárom zabavili majetky pre nezaplatené hypotekárne dlhy. T. W. Schultz vynechal strednú školu a ku koncu roku 1921 sa dostal na kurz poľnohospodárstva na South Dakota State College. V roku 1924 sa stal jeho študentom, pričom štúdium zvládol v priebehu 3 rokov. V rokoch 1930 – 1943 pôsobil profesionálne na Iowa State College, po roku 1943 pôsobil na University of Chicago. Ešte pred nástupom na Iowa State College v roku 1930, sa Schultz zúčastnil na štúdiu lokálne špecifických podmienok v Rusku v roku 1929. Tu, podľa jeho vlastných slov, sa mnoho naučil o ekonomickom správaní vidieckeho obyvateľstva. Okrem tohto pobytu sa zúčastnil v roku 1960 ako hosť na návšteve Sovietskej akadémie vied. V tom čase pôsobil ako prezident Americkej ekonomickej asociácie. Prešiel pritom miestami, kde robil svoj výskum v roku 1929 a tak mohol porovnať rozdiely, ktorými tieto oblasti prešli počas 30 rokov. Okrem návštev Ruska (Sovietskeho zväzu) bol na mnohých pobytoch v rozvojových, nízkopríjmových, krajinách, kde sa venoval podobnému výskumu ako bol ten, ktorý realizoval v Rusku.

Redakcia

Názory

Post-informačná technologická revolúcia

a

technologické revolúcie moderného veku.

/3. časť/

Taktiež rozvoj nanotechnológií (manipulácia s objektami na molekulárnej úrovni) a biotechnológií (využitie živých organizmov vo výrobnom procese) radikálnym spôsobom zmení predstavy o výrobe priemysle i terapii v medicíne.

Väčší dokaz sa bude klásť asi aj na rôzne ekologicky šetrnejšie alternatívy zaužívaných výrobných postupov.

Tradičné pohonné hmoty (nafta, benzín) budú byť dopĺňané alternatívnymi pohonnými hmotami vyrábanými z poľných plodín a rastlinného odpadu. Podľa všetkého dôjde aj k rozvoju vodíkových motorov. Nebude to, samozrejme, žiadne „lacné“ palivo. Prechod na vodík a kyslík ako základné palivo pre dopravné prostriedky bude znamenať zvýšenie spotreby elektrickej energie určenej na ich výrobu z vody. Najdostupnejšia cesta zvýšenia jej výroby bude zrejme rozvoj jadrovej energetiky. Tzv. alternatívne zdroje: vodná, veterná a slnečná energia jednoducho

nemôžu kapacitne stačiť pokryť potrebu elektrickej energie. Tá by navyše prechodom na vodíkový pohon značne stúpla. Budúcu hypotetickú technologickú revolúcie sme asi oprávnení označiť napr. ako biomedicínsko-vodíková revolúcia. Jej nástup možno očakávať už okolo roku 2015-20

Dôsledky novej vlny inovácií

Spoločenské, politické a ekonomické dopady budú veľké-ako po každom revolučnom technologickom skoku. Môže dôjsť k poklesu významu faktora ropy vo svetovej ekonomike a politike. Minimálne pre vyspelé západné štáty. Hoci napr. Čína a India (ako dobiehajúce štáty) ešte stále môžu udržiavať jej spotrebu na vysokej úrovni. Poľnohospodárstvo Európy by sa mohlo preorientovať z výroby potravín na pestovanie plodín vhodných na výrobu tzv.zeleného paliva. Veľké obyvy vyvolávajú predovšetkým také postupy a metódy, ktoré by mohli zásadným spôsobom meniť vlastnosti človeka (transhumanistika). Predlžovať jeho vek, zlepšovať jeho vlastnosti, vytvárať úplne nové cesty komunikácie (napr. elektronické prepojenie „z mozgu do mozgu“) a pod.

To otvára nesmierne možnosti spoločenského a ekonomického využitia, ktoré si dnes vieme ťažko čo i len predstaviť. Veď sa predsa môžu upravovať vlastnosti toho najzákladnejšieho článku ekonomického a spoločenského života- samotného človeka... Je zrejme, že ľudská spoločnosť bude vyzerat' potom inak ako dnes.

Preto sa ozývajú požiadavky a hlasy na reguláciu alebo nebudaj zastavenie vývoja v istých oblastiach. Skúsenosť z minulosti však dokazuje, že nie je možné zastaviť technologický a vedecký pokrok. Ak sa niektoré krajiny o to usilujú, jediný dôsledok je taký, že proste zaostanú. Žiaden zákaz nemôže dlhodobo zastaviť šírenie a využitie nového poznatku, ak jeho aplikácia prináša nejakú výhodu spoločnosti či komunite, ktorá ho aplikuje. Tá spoločnosť, ktorá napr. z morálnych alebo ideologických dôvodov odmietne nejakú novinku, väčšinou na to doplatí. (Spomeňme si napr. na to ako socialistické krajiny odmietli v štyridsiatych rokoch kybernetiku.) No a inovácie, ktoré nie sú dlhodobo spoločensky prospešné a neprinášajú určitý efekt, sa dlhodobo neujmú, pretože spoločnosti, ktoré ich začnú zavádzať, budú handicapované. Takže vôbec nie je potrebné ich vopred zakazovať a treba to nechať na prirodzený výber.

Je lepšie akceptovať isté spoločenské zmeny a možno aj krízové javy a vyrovnat' sa s nimi cestou spoločenskej transformácie, než s cieľom udržania existujúceho spoločenského modelu a pod vplyvom starých ideologických dogiem brzdiť vedecký a technický pokrok.

A poučenie pre stredoeurópske krajiny je jednoznačné: ak majú dlhodobú ambíciu sa zaradiť medzi najvyspelejšie krajiny nemali by sa príliš sústreďovať na špičkové technológie nedávnej minulosti (automobilový priemysel), ani súčasnosti (informačné technológie), ale aj technológie budúcnosti: nanotechnológie, biomedicínske vedy, transhumanistiku, biotechnológie, farmakologický

priemysel, ekologické technológie a alternatívne pohonné systémy (bionafta, etanol, bioplyn, vodíkový pohon).

Vízia vedomostnej ekonomiky alebo znalostnej spoločnosti preto už nie je len o informačných a komunikačných technológiách, ako sa to ešte donedávna mohlo zdať. Odvetvie informačných a komunikačných technológií samozrejme má pred sebou významnú perspektívu rozvoja a rastu. Ale už nie je takým novátorským ako bolo ešte v deväťdesiatych rokoch. Preto musí byť pozornosť venovaná aj dlhodobším perspektívam.

JUDr.MUDr. Daniel Šmihula PhD.

Európska únia

Zmluva o fungovaní EÚ: koniec euroústavy

„Mŕtvola“, „chromá kačka“ a ďalšie podobné slogany boli notoricky známe reakcie najmä euroskeptikov na zabrzdený proces ratifikácie Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu (resp. ústavnej zmluvy či euroústavy). Vyčerpaný ratifikačný proces sa vyšplhal na hodnoty 18 („za“) a 2 („proti“). Po ratifikáciách v 18 členských štátoch sa potvrdilo, že väčšina obyvateľov Únie ústavnú zmluvu chce, nechce ju len menšina. Ide o milióny Európanov, ktorí si prajú, aby sa EÚ i vo svojej rozšírenej podobe dokázala dohodnúť a najmä efektívne rozhodovať a konať. Po neúspešných referendách vo Francúzsku a Holandsku v máji a júni 2005, ako i vyhláseniach predstaviteľov niektorých ďalších členských štátov, sa najvyšší predstavitelia štátov EÚ niekoľkokrát dohodli na „pauze na premýšľanie“ o ďalšom postupe v tejto otázke. Preto sa Nemecko po dvoch rokoch premýšľania rozhodlo vziať iniciatívu do svojich rúk a počas svojho predsedníctva v Únii v prvom polroku 2007 si ako jednu z priorit vytýčilo oživenie diskusie o ústavnej zmluve a jej ratifikácie. Vyhodnotenie tohto nemeckého úsilia bolo hlavným bodom programu summitu EÚ v Bruseli 21. – 22. júna 2007. Summit po dramatickej diskusii rozhodol o ukončení projektu euroústavy a príprave novej zmluvy – Zmluvy o fungovaní EÚ – ktorej návrh má pripraviť medzivládna konferencia v druhom polroku 2007 pod portugalským predsedníctvom. Politici sa dohodli, na občanov však zabudli, aj tak by sa dali charakterizovať závery summitu. Napriek strojenému optimizmu nad dosiahnutou „dohodou“, ktorý európski politici, zúčastnení na summite, chvastavo prezentovali európskej verejnosti, cesta k novej európskej zmluve však nebude jednoduchá. Aké sú možné riešenia, ktoré budú predmetom zložitých a zdĺhavých rokovaní v rámci medzivládnej konferencie? Aké parametre a obmedzenia nastavil summit pre medzivládnu konferenciu? Východiskom pre rokovania o novej zmluve sa nesporne stáva text odmietnutej ústavnej zmluvy. Nesmieme pritom zabúdať, že doterajšie diskusie o euroústave v členských štátoch boli aj diskusiou o ďalšom osude Únie. Niektoré

štáty, ako napríklad Nemecko, Španielsko, Portugalsko alebo Fínsko žiadali, aby ústava nadobudla účinnosť v podobe, v akej sa nachádza dnes, prípadne s minimálnymi úpravami. Požadovali, aby sa referendum vo Francúzsku a Holandsku opakovali. Ich zámerom bolo nemeniť text ústavy, ale jej spoločenský a politický kontext, čo znamená ďalej presvedčovať občanov o jej správnosti a nevyhnutnosti. Na základe posledných prieskumov verejnej mienky by opakované referendum v Holandsku nemalo byť už problémom, problémom je však Francúzsko. Francúzi odmietli ústavu okrem iného aj preto, že ide o neoliberalný projekt, ktorý by zničil ich vyspelý sociálny systém. Túto skutočnosť treba mať na zreteli aj pri príprave Zmluvy o fungovaní EÚ. V tomto prípade bude postačovať osobitné zdôraznenie sociálnej dimenzie EÚ v dodatku zmluvy v podobe Vyhlásenia k sociálnej dimenzii. Metóda takýchto dodatkov k zmluve nie je zlou cestou, umožňuje vyjsť v ústrety konkrétnym kritikám a súčasne uchovať politickú podstatu samotnej zmluvy.

Iným variantom môže byť prepracovanie vybraných častí euroústavy do novej zmluvy. V tomto prípade je potrebné stanoviť, ktoré časti odmietnutej ústavnej zmluvy by sa mali prepracovať a kto bude riadiť tento proces. Týmto postupom by sa však mohol otvoriť priestor, v ktorom by sa objavovali najrôznejšie návrhy a pripomienky. Tie môžu viesť k situácii, v ktorej všetko zásadné, čo sa dosiahlo pred prijatím ústavnej zmluvy a malo by byť základom novej zmluvy, sa môže úplne spochybníť. Niektorí európski politici, vrátane nového francúzskeho prezidenta Nicolasa Sarkozyho, preto navrhujú prijať novú, stručnú a štíhlu zmluvu. V nej by sa mali stručne zhrnúť kľúčové štrukturálne reformy, obsiahnuté v euroústave, asi do tucta článkov. Tým by sa uzatvoril priestor pre možnú ideologickú a emocionálnu argumentáciu a rokovalo by sa iba vo vecnej rovine.

Ďalší model predstavuje návrh nedávneho belgického predsedu vlády Guya Verhofstadta, ktorý navrhuje vytvorenie tzv. jadra EÚ, t. j. vybranej skupiny členských štátov, ktoré by rýchlejšie a intenzívnejšie pokračovali v integrácii podľa existujúcej ústavnej zmluvy než ostatné krajiny. Nie je však zrejmé, na akom základe by takáto skupina konala a kto by k nej mal patriť. Kritériom na vytvorenie jadra EÚ by mohlo byť napríklad členstvo v Európskej menovej únii. Je tu však isté riziko, že sa vytratia samotné zásady projektu euroústavy, ktorého nový obsah je nevyhnutné vyriešiť Zmluvou o fungovaní EÚ najneskôr do roku 2009, keď sa uskutočnia nové voľby do Európskeho parlamentu a budú sa nanovo personálne obsadzovať orgány a inštitúcie EÚ.

Kompromisným riešením môže byť tiež zakotvenie balíka inštitucionálnych zmien, dohodnutých v ústavnej zmluve, do existujúcich zakladajúcich zmlúv EÚ, ES a EURATOM revidovaných vo francúzskom Nice (2001). Zmluvy by sa mali doplniť o nové aktivity EÚ ako sú napríklad európska obrana, boj proti terorizmu, migrácia, energetická bezpečnosť alebo klimatické zmeny. Primerane zdôraznená by mala byť aj sociálna dimenzia európskej integrácie. Pritom si treba uvedomiť, že na základe dnešnej podoby zakladajúcich zmlúv už nebude môcť do budúcnosti rozšírená EÚ fungovať, ani ďalej sa rozširovať.

V prípade, že sa na pripravovanej medzivládnej konferencii podarí sformulovať všeobecne akceptovateľnú Zmluvu o fungovaní EÚ, táto zmluva nesmie smerovať k oslabeniu dosiahnutého stupňa a kvality integrácie. V rámci zmluvy bude nevyhnutné: zachovať celistvosť balíka inštitucionálnych ustanovení obsiahnutých v ústavnej zmluve, upustiť od prvkov a symbolov provokatívnej štátnosti, zachovať terajší systém rozdelenia hlasov podľa Zmluvy o EÚ z Nice (2001) a rozšíriť fungujúci mechanizmus hlasovania kvalifikovanou väčšinou v Rade EÚ o niektoré ďalšie oblasti, posilniť postavenie národných parlamentov, zaviesť väčšiu dynamiku v obojstrannom prenose kompetencií medzi národnou a nadnárodnou úrovňou bez úmyslu o ich trvalú centralizáciu, zachovať Chartu základných práv EÚ ako súčasť zmluvy, ako i pokúsiť sa prekonať doterajšiu trojpilierovú štruktúru EÚ. Vnútorne fungovanie EÚ musí byť pritom imúnne proti diskusiám o integračnej kapacite či integračnej schopnosti Únie pri úvahách o jej rozširovaní. Únii však nevyhnutne treba priznať medzinárodnoprávnú subjektivitu.

Únia si pomocou Zmluvy o fungovaní EÚ musí zaistiť najmä fungujúcu inštitucionálnu základňu pre svoje spoločné rozhodovanie a konanie. Inou aktuálnou otázkou sú však spoločné európske hodnoty, ktoré môže táto zmluva významne podporiť, ale tiež nemusí, pokiaľ sa bude redukovať iba na inštitucionálne rámce spoločného rozhodovania. EÚ dnes nevyhnutne potrebuje vymedzenie svojej identity, ktorá by jej umožnila jasne sa odlíšiť od vonkajšieho sveta, ako aj pozitívne „utópie“, tvorivé myslenie, schopnosť obhajovať a presadzovať svoje vlastné hodnoty ako sú ľudská dôstojnosť, liberálna demokracia, garancia demokracie, ľudských práv a základných slobôd alebo právny štát. Proces vytvárania Zmluvy o fungovaní EÚ, ak má Únia úspešne napredovať (nie k superštátu), musí zahŕňať aj diskusiu o európskych tradíciách a hodnotách.

Ing. Pavol Hrivík, CSc.